

werd klaar gelegd. Het is daardoor veel rijker geïllustreerd dan het Willemsfondsboek. Het oogt niet alleen mooier, de illustraties ondersteunen de inhoud en helpen de lezer zich onder te dompelen in de sfeer van de tijd en het milieu. De bijschriften bij de foto's zijn trefzeker zodat de lezer de hoofdlijnen van het Davidsfondsverhaal meteen beet heeft terwijl ze tegelijkertijd een uitstekende smaakmaker vormen die aanzet om ook de hoofdtekst te lezen. Die strategie heeft zeker voordelen wanneer het gaat om historisch werk voor een groot publiek.

Voor verenigingen die een respectabele leeftijd hebben bereikt zoals het Davidsfonds en het Willemsfonds, bieden dergelijke studies de mogelijkheid om bijna heel de geschiedenis van de Vlaamse Beweging te onderzoeken. Je zit bovendien per definitie op het raakvlak van de communautaire en de levensbeschouwelijke breuklijnen en dat opent boeiende perspectieven. Daarnaast is het kenmerkend voor een goede synthese dat ze meteen ook de zin aanscherpt voor nieuw en verder onderzoek. Daar zijn beide werken in geslaagd.

Er is overigens nog veel te ontdekken. Wanneer het gaat om het activisme van '14-'18 ging de activistische beïnvloeding heel wat verder dan de auteurs bevroeden. De aan voorzitter Vliebergh o zo trouwe latere Davidsfondssecretaris Eduard Amter, was op dat ogenblik een piepjonge bediende, betaald met geld van de Boerenbond. Maar hij probeerde wel om een benoeming te versieren in een van de ministeries die door bezetters en activisten werden gesplitst na afkondiging van de administratieve scheiding. In Limburg

HARRY VAN VELTHOVEN & JEFFREY TYSENS

«Vlaamsch van taal, van kunst en zin. 150 jaar Willemsfonds (1851-2001)»

Gent, Willemsfonds Algemeen Bestuur i.s.m. Liberaal Archief, 2001, 256 p.

EDWARD DE MAESSCHALCK & LUC VINTS

«Davidsfonds 1875-2000»

Leuven, Davidsfonds/KADOC, 2000, 175 p.

Verjaardagen vormen een uitstekende gelegenheid om terug te kijken en de geschiedenis van de eigen organisatie te boek te (laten) stellen. Willemsfonds (°1851) en Davidsfonds (°1875) vroegen daarvoor ervaren historici : Harry Van Velthoven en Jeffrey Tyssens enerzijds, Edward De Maesschalck en Luc Vints anderzijds.

Het eerste opvallende verschil is dat voor het Davidsfondsboek zichtbaar meer geld

bleef afdeling Hasselt als enige actief. Maar de plaatselijke grote roerganger Eugeen Leën fungeerde tegelijkertijd op de achtergrond als een vertrouwensman voor het activisme en kon daardoor rekenen op Duitse tegemoetkomendheid. Na 1918 werd hij Davidsfondspropagandist voor heel de provincie. Hij was ook de man die de teksten voor de spraakmakende uitgave van het “Oorlogsboek” waarin de afdelingen de bezettingstijd beschreven, beoordeelde. Het is ondermeer daarom dat er in dat overzichtswerk zo weinig te lezen valt over het activisme. Liever verzwijgen was de boodschap. De opmerking van De Maesschalk dat de activisten binnen het Davidsfonds “volledig geïsoleerd” waren, is al te stellig. Ook voor een aantal Davidsfonds-militanten was de “administratieve scheiding” van de *Flamenpolitik* een formidabel project dat hen in vervoering bracht.

De Eerste Wereldoorlog ondergroef ook de positie van het Willemsfonds. Een belangrijk deel van het kader koos voor het activisme en dat deed de organisatie erg veel pijn want een groot deel van zijn jongere militanten werd daardoor uitgeschakeld na 1918. Het Willemsfonds koos zelf voor een onverzoenlijke houding en sloot de activisten uit. Het argument van “idealisme” werd niet aanvaard. Deze zuivering maakte een aantal afdelingen vleugellam.

Oppervlakkig gezien lijkt het er op dat het Willemsfonds erger getroffen werd door het activistische avontuur dan het Davidsfonds. Verder onderzoek zal echter uitwijzen dat het Davidsfonds er gewoon beter in slaagde de activistische sympathisanten in zijn rangen in te dekken; al was het maar omdat velen van deze mensen ook tijdens

de oorlog activisten “in stilte” waren geweest. Meteen ligt hier een belangrijk feit voor ons dat van grote betekenis was voor de verdere geschiedenis. Het Davidsfonds wees de anti-Belgische stroming minder categoriek af en raakte met zijn katholiek-traditionalistische achtergrond nauwer verweven met de verrechtsing zoals die ondermeer in VNV en Verdinaso tot uiting kwam in de jaren dertig. Het is geen toeval dat de latere SS-man Robert Verbelen in de jaren net voor de Tweede Wereldoorlog ondervoorzitter was van Davidsfonds-afdeling Herent. Terwijl Willemsfonds omwille van zijn eerder vrijzinnige en stedelijke achtergronden precies een sterke allergie ontwikkelde voor die stroming en daardoor tijdens de Tweede Wereldoorlog veel meer afstand hield van de collaboratie. Enkele tientallen Willemsfondsen verloren het leven door de Duitse repressie.

Zowel Davidsfonds als Willemsfonds hebben de culturele omslag van de jaren zestig-zeventig duidelijk mee ‘gemaakt’, al kan bijvoorbeeld de pijnlijke afschaffing van het Jong-Davidsfonds anders doen vermoeden. Beide verenigingen werkten nu geregeld samen om de Vlaamse natievorming verder gestalte te geven en ze opteerden voor het federalisme. Ze namen daarbij geleidelijk afstand van het Belgische “vaderland” dat hen beiden bij de stichting in de vorige eeuw zo inspireerde.

Toch bleef het trauma van de ideologische sterk gekleurde Tweede Wereldoorlog sterk meespelen. De Davidsfonds-omgeving leende zich meer tot een tegemoetkomende houding ten aanzien van de gewezen collaborateurs dan die van het Willemsfonds. Eminente medewerkers

van het uiterst-rechtse weekblad *'t Pal-lieterke* – waaronder Gerolf Annemans – konden vele tientallen keren een Davidsfondszaal ideologisch op een Vlaams Blokspoor brengen. Vlaams-nationalisten die het woord “België niet konden uitspreken zonder walging te voelen” (om het boek te citeren) konden in Davidsfonds-afdelingen probleemloos meewerken. Dat men daar weinig attent voor was bleek bij de verkiezing van Lieven Van Gerven als voorzitter. Hij sloot zich hoe langer hoe meer bij de anti-Belgische strekking aan; verklaarde dat Vlaanderen zelf amnestie moest verlenen aan de collaborateurs en onverbiddelijk zijn zelfstandigheid moest verwerven, zelfs al verliep dat langs niet-legale weg. Die toespraak werd nadien door het Vlaams Blok gebruikt om zichzelf te legitimeren. Het bestuur moest de zaken rechtzetten en benadrukken dat het Davidsfonds vasthield aan de legale weg. Met zijn confrontatie met het IJzerbedevaartcomité – tenminste met de meerderheidsstrekking rond Lionel Vandenberghen – bracht Van Gerven de vereniging in een lastig parket. Dat leidde tot een conflict waardoor hij het voorzitterschap verloor.

Ook in het Willemsfonds zette die Vlaamse natievorming zich door en alle verwijzingen naar België werden in de loop der jaren zeventig geschrapt. Federalisme en gewestvorming waren ook voor de liberale partij ondertussen niet langer taboe. Het is geen toeval dat in dezelfde periode het Willemsfonds bereid was om de spons te vegen over de collaboratie en er voor pleitte de gevolgen van de repressie op te lossen voor wie zich niet aan oorlogsmisdaden schuldig had gemaakt. Maar anders dan in het Davidsfonds werd tegelijkertijd het bestuur onrustig omwille van de groeiende

kracht van extreem-rechts in het Vlaams-nationalisme. In 1980 was het Willemsfonds die infiltratie beu, ondermeer omdat er Belgische vlaggen waren verscheurd op het parcours van een flamingantische betoging te Gent. Het optreden van Lieven Van Gerven verdiepte nadien de kloof tussen beide organisaties.

Na lezing van beide studies zal niemand meer overtuigd moeten worden van het grote belang van beide organisaties die generaties lang cultuur tot in de kleinste hoeken van het land hebben gebracht.

Luc Vandeweyer